

5. Гушин А.В. Установление восточных границ независимого польского государства в 1918-1923 гг. *Вестник РГГУ*. Москва, 2012. С. 50-63.
6. Народження країни. Від краю до держави. Назва, символіка, територія і кордони України / Упоряд. К.Галушко. Харків: Книжковий клуб сімейного дозвілля, 2016. 352 с.
7. Парнета О. Польща 1918-1923 рр.: усталення кордонів держави. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2008. №17. С. 138-144.
8. Парнета О. Проголошення та міжнародне визнання польської держави. «Польське питання» на Паризькій мирній конференції. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка*. Серія: Історія. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2009. Вип. 3. С. 121-132.

* * *

Самотуга Юлія Сергіївна,

студентка 4 курсу Навчально-наукового інституту історії та філософії Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (Суми, Україна);

Снагощенко Валентина Володимирівна,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри всевітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (Суми, Україна)

Утворення Чехословацької республіки у 1918 році

Закінчення Першої світової війни дало можливість отримати незалежність багатьом країнам, серед яких була і Чехословацька республіка. Чехія і Словаччина тривалий час перебували під владою Австро-Угорщини, вели боротьбу за створення самостійної держави. Розпад Австро-Угорської імперії дав поштовх чехам і словакам створити власну незалежну державу.

Проблему утворення Чехословацької республіки в 1918 р. досліджувало багато вчених. Зокрема, була висвітлена в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників С.І.Віднянського [1], Т.П.Зубро [2; 4], А.О.Пеганова [5], В.Пичети [6], Т.П.Федорчак [8] та ін.

28 жовтня 1918 р. ввійшло в історію чеських і словацьких земель як день утворення самостійної держави, названою Чехословацькою Республікою. Виникнення Першої ЧСР

започаткувало процес переходу від авторитарної австро-угорської монархії до демократичної республіки з президентською формою правління з глибокими структурними змінами держави і суспільства [7, с. 238].

Перша Чехословацька республіка утворилася в 1918 р. унаслідок комбінованої дії кількох об'єктивних і суб'єктивних чинників, але передовсім завдяки збігові національних інтересів чеських і частково словацьких політиків та за сприятливої міжнародної ситуації. Остання виникла після розпаду багатонаціональних імперій, зокрема монархії Габсбургів, яка впродовж усього XVIII і початку XX ст. домінувала у всіх сферах суспільного життя народів Центрально-Східної Європи [4, с. 47].

Надії чеського народу почали перетворюватись у життя за допомогою так званої «закордонної акції». Її душею був професор Томаш Масарик (1850-1937), котрий у 1915 р. емігрував з тим, щоб організувати опір проти Австро-Угорщини і домогтись визнання ідеї незалежної чеської, або ж чехословацької держави [7, с. 239].

Неабияку роль в утворенні республіки відіграли зручне географічне становище і високорозвинена економіка Чехії і Моравії, культурно-освітній рівень населення цих земель, чеська національна самосвідомість, історико-правова традиція чеської державності та школа австрійського парламентаризму, де здобували і гартували свій політичний досвід лідери майбутньої незалежної слов'янської держави [3, с. 47].

Події розгорталися дуже швидко. 14 жовтня 1918 р. відбувся загальний страйк, який був попередженням проти економічного грабунку Відня в чеських землях. 17 жовтня Т. Г. Масарик передав президентові США В.Вільсону так звану Вашингтонську декларацію, яка містила урочисте проголошення чехословацької незалежності [7, с. 244].

28 жовтня 1918 р., на другий день після згоди Австро-Угорщини на перемир'я з Антантою, празький Національний комітет, оголосив Декрет про утворення Чехословацької держави. У Декреті вказано, що держава створюється з двох основних складових – Чеських земель (Богемії, Моравії та Сілезії, кожна з яких була частиною австрійської імперії і мала власний сейм та адміністративні межі) і Словаччини, яка була частиною Угорського королівства [9, с. 5].

Празький Національний комітет, у свою чергу, на Вацлавській площі проголосив утворення Чехословацької республіки й взяв у свої руки керівництво громадянською та військовою адміністраціями. 30 жовтня 1918 р. на засіданні Словацької національної ради була ухвалена Декларація словацької нації, в якій говорилося про розрив з Угорщиною й прагнення разом з чехами створити незалежну державу з правом словаків на національне самовизначення. Ці жовтневі дні стали національно-демократичною революцією, що поклала початок чеськословацькій державності [1, с. 41].

14 листопада 1918 року відбулось перше засідання Національних зборів, які проголосили повалення влади Габсбургів у чеських землях і установили в країні демократичну республіку. Першим президентом був одногосно обраний Т.Масарик. Національні збори утворили перший уряд на чолі з керівником національно-демократичної партії К. Крамаржем. Е. Бенеш увійшов до кабінету в якості міністра закордонних справ. Перший уряд Чехословацької республіки з самого початку свого існування зіткнувся з низкою труднощів і проблем, які вимагали негайного вирішення [6, с. 231].

Перед новоствореною державою постала низка важливих завдань. Першочерговими були питання державного будівництва, політичного устрою та налагодження гармонійної міжетнічної взаємодії між громадянами. Стабілізація внутрішнього становища та успіхи на міжнародній арені забезпечувались прийняттям основного закону – Конституції. Першим конституційним актом домюнхенської республіки слід вважати закон про утворення незалежної Чехословацької держави (Закон № 11), який є наочним прикладом однієї з найважливіших характерних рис чеського конституційного процесу [8, с. 99].

Нова Конституція була прийнята 29 лютого 1920 р. У ній визначалася республіканська форма правління, державна територія і кордони країни. Законодавча влада належала Національним зборам. Чехословаччина являла собою демократичну республіку на чолі з президентом [10, с. 105].

Щодо кордонів Чехословаччини, то вони були визначені Версальським, Сен-Жерменським і Тріанонським мирними договорами держав-переможниць з Німеччиною, Австрією та Угорщиною. Засновники й провідники нової держави за активної

підтримки Антанти чи не найкращим чином скористалися наслідками Першої світової війни. Вона об'єднала в межах своїх кордонів територію історичної Чехії, Словаччину, а також землі з українським та угорським населенням – Закарпаття, яка взагалі не була зв'язана з чехословацькою державою ні історичними, ні етнічними узами [1, с. 41].

5 лютого 1919 р. Е. Бенеш представив перед главами великих держав на Паризькій мирній конференції територіальні вимоги і побажання Чехословаччини. Програма була розділена на три частини: по-перше, було підкреслено, що Чехія, Моравія і Сілезія складають основну ділянку домагань Праги. Е. Бенеш пропонував об'єднати ці землі виходячи з історико-правового принципу. Наступним за важливістю стояло питання приєднання Словаччини. Третю частину програми складало питання приєднання Підкарпаття, Лужиці і питання створення коридору, що зв'язував би ЧСР з Королівством СХС [5, с. 167].

28 липня 1920 р. Паризька мирна конференція в Парижі визнала більшість територіальних вимог членів конференції. Чеським регіонам признали їх претензії на історичні кордони, причому Словаччина і Закарпаття були затверджені як складова частина Чехословаччини [2, с. 60].

Відкритим залишалося питання польсько-чехословацького кордону. На Паризькій мирній конференції виявилися протиріччя в позиціях Великобританії, США і Франції. Було вирішено провести в Тешинській Сілезії плебісцит. Е. Бенеш погодився на цю пропозицію. Але плебісцит так і не було проведено. Суперечка через Тешинську Сілезію була вирішена на конференції послів в липні 1920 р.: важлива залізнична магістраль Кошиця-Богумін залишилася в складі ЧСР. VII розділ Версальського мирного договору, підписаного союзними державами з Німеччиною 28 червня 1919 р., встановлював кордон між Німеччиною і Чехословацькою державою, ним визнавався колишній кордон між Австро-Угорщиною та Німеччиною, який існував на 3 серпня 1914 р. Крім того, Німеччина відмовлялася від невеликої частини Верхньої Селезії на користь Чехословаччини [10, с.101].

Австрія за Сен-Жерменським договором визнала повну незалежність Чехословацької держави. Із колишніх австрійських територій в Чехословаччину ввійшли Богемія, Моравія, два населених пункти Нижньої Австрії і частина Сілезії. Чехословацько-

румунський державний кордон був врегульований Севрським мирним договором [4, с. 235].

Отже, період розпаду Австро-Угорщини був і періодом посилення боротьби народів за свою національну і політичну незалежність. Крах імперії Габсбургів збігся з виникненням Чехословацької республіки, утворення якої було наслідком не лише народного руху, але й дипломатичною роботою, проведеною чеськими та словацькими політиками за кордоном. На початковому етапі становлення Чехословацької держави було визначено кордони, прийнято Конституцію, встановлено відносини з іншими країнами та здійснено ряд важливих кроків для подальшого розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Віднянський С. Розпад Австро-Угорської монархії і утворення національних держав. *Україна-Європа-Світ*. Вип. 2: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. С. 33-46.
2. Зубро Т.П. Територіальне становлення Чехословацького государства в 1918 году. *Конституційно-правові академічні студії*. 2016. Вип. 1. С. 59-72.
3. Кріль М. Утворення і розвиток першої Чехословацької республіки: політичний і національний чинники. *Україна-Європа-Світ*. Вип. 2: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. С. 47-56.
4. Мраз С., Зубро Т. Установление государственных границ Чехословацкой Республики при ее возникновении после Первой мировой войны. *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*. 2016. Nr.2 (Vol. 11). 2016. С. 231-243.
5. Пеганов А. О. Становление чехословацкой государственности на территории Словакии и Подкарпатской Руси: влияние спора о границах с Венгрией (1918-1920 гг.). *Праці гістарычнага факультэта БДУ: навук. зб.* Вип. 6. Мінск: БДУ, 2011. С. 165-173.
6. Пичета В. История Чехии. Москва: Издательский дом: ОГИЗ, Государственное издательство политической литературы, 1947. 260 с.
7. Постоловський Р.М. Національно-демократичні основи проголошення незалежності Чехословаччини 28 жовтня 1918 р.

Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. Том 23. С. 238-248.

8. Савчук Г.В. Особливості Конституції першої Чехословацької республіки. *Збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук*. Дніпро: вид. ДНУ, 2015. С. 98-100.
9. Федорчак Т.П. Становлення і політичний розвиток першої республіки в Чехословаччині. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*, серія «Питання політології». №861. С. 1-9.
10. Чехия и Словакия в XX веке: очерки истории / Редкол.: Э.Г.Задорожнюк, В.В.Марьина. Москва: Наука, 2005. Кн. 1. 453 с.

* * *

Снагощенко Валентина Володимирівна,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (Суми, Україна)

Зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні зв'язки Естонії на початку XXI століття

Країни Центральної та Східної Європи географічно є близькими сусідами і значущими торгівельними партнерами України. Естонія належить саме до таких країн, це одна із колишніх республік СРСР. Реформаторська політика під гаслом «гласність і перебудова», що була розпочата в СРСР у 1985 р. М. Горбачовим, не мала серйозних економічних успіхів, проте сприяла активізації політичного життя в Естонії, що й привело до проголошення державного суверенітету.

Основним вектором зовнішньополітичного курсу Естонії після проголошення незалежності була орієнтація на європейські цінності. Упевнена національна підтримка щодо євроінтеграційного напрямку дозволила країні в 1994 р. підписати угоду про асоціацію з Європейським Союзом та розпочати офіційні переговори щодо вступу до ЄС.

На референдумі 14 вересня 2003 р. більшість громадян проголосували за приєднання Естонії до ЄС, членом якої країна стала з 1 травня 2004 р. У контексті інтеграції до євроатлантичних безпекових структур, Естонія приєдналась до програми НАТО